

A MADÁRGYŰRÜZÉS SZAKMAI ÉS ETIKAI SZABÁLYZATA
módosítva 2009. június 5.

I. A madárgyűrűzési tevékenységet folytató munkatársra vonatkozó szabályok

1. A madárgyűrűzési jelentés leadási határideje a tárgyévet követő év január 31. A madárgyűrűzési jelentést elektronikus formában kell leadni. Tartalma:
 - a. Az adatbázis szerkezetét az 1. melléklet tartalmazza:
 - i. a gyűrűzési és visszafogási adatbázis;
 - ii. az éves összesítés fióka/fejlett madár bontásban;
 - iii. az éves gyűrűleltár a felhasznált, illetve a megmaradt, következő évre átvitt jelölőgyűrűkről.
 - b. Hagyományos, papírnyomtatvány forma csak előzetes egyeztetéssel használható (500 gyűrűzési adat/év fölötti gyűrűzési jelentés esetén nem alkalmazható, valamint 2002 után vizsgát tett gyűrűzők nem kérhetik):
 - i. a gyűrűzési jelentőlapok;
 - ii. az éves összesítés fióka/fejlett madár bontásban;
 - iii. az éves gyűrűleltár a felhasznált, illetve a megmaradt, következő évre átvitt jelölőgyűrűkről;
 - iv. a visszafogási lapok
2. A tudomására jutott külföldi gyűrűs megkerülésről soron kívül értesíti a Madárgyűrűzési Központot.
3. A jelentési kötelezettségeknek határidőn belül eleget tesz. Ha váratlan problémák (pl. betegség) miatt jelentési kötelezettségének nem tud eleget tenni, értesíti a Madárgyűrűzési Központot.
4. A Madárgyűrűzési Központ leveleire az általános levelezési szokások szerint időben válaszol.
5. Címváltozásáról (postacím, e-mail cím, telefonszám) a Madárgyűrűzési Központot időben értesíti.
6. Madárgyűrűzési naplót vezet, amelyet megőriz.
7. Gyűrűzési adatok egyetlen példányát (eredeti terepnaplót) postán nem adhatja fel.
8. Gyűrűt más önálló gyűrűzési megbízással rendelkezőknek csak a Központtal egyeztetve adhat át.
9. Madárgyűrűzési tevékenységének előreláthatóan tartós szüneteltetése esetén a jelölőgyűrűket és a még nem jelentett madárgyűrűzési adatokat a Madárgyűrűzési Központba visszajuttatja.
10. Madárgyűrűzési tevékenységének 2 éves szünetelése esetén a jelölőgyűrűket a soron következő madárgyűrűzési jelentéssel a Madárgyűrűzési Központba visszajuttatja.
11. Madárgyűrűzési munkájának önkéntes vagy felfüggesztés miatti megszűnése esetén a jelölőgyűrűket és a még nem jelentett madárgyűrűzési adatokat a Központba haladéktalanul visszajuttatja.
12. Gyűrűzési megbízással nem rendelkezőt gyűrűzési munkával nem bízhat meg.
13. A magyar faunára új, illetve hitelesítendő faj (2. melléklet) kézre kerülése esetén gondoskodik a hitelesítéshez szükséges adatok rögzítéséről (fotók, szakszerű leírás készítésével, vagy lehetőség szerint három tapasztalt fajismerő bevonásával). A hitelesítendő madarat a befogást követően legkésőbb 3 óra múlva szabadon kell engedni.
14. A gyűrűsorozatokat sorszám szerint használja.
15. Egy fészekalj jelölésekor egy sorozatot használ.
16. A gyűrű méretének kiválasztásakor az előírt típust alkalmazza.
17. A gyűrű felhelyezésekor gondoskodik annak megfelelő összehúzásáról.
18. Gyűrűs madár megfogása esetén a felirat figyelmes leolvasását követően a madarat gyűrűcsere és újabb gyűrű felrakása nélkül engedi el, ha a gyűrű jól olvasható.
19. Gyűrűcsere vagy újabb gyűrű felrakása csak akkor indokolt, ha az eredeti gyűrű kopott, rosszul olvasható.
20. A birtokába került jelölőgyűrűt vagy annak fénymásolatát a Madárgyűrűzési Központba eljuttatja.
21. A gyűrűt a madarak bal lábára kell felhelyezni.
22. Egyéb jelölést (színes gyűrű, nyakgyűrű, festés, szárnykrotália, rádiotelemetriás, műholdas nyomkövető stb.) csak a Madárgyűrűzési Központtal való egyeztetés után szabad használni.

Színes jelölések esetén

 1. A program rövid tervét el kell küldeni a Központnak. A Madárgyűrűzést Felügyelő Bizottság elbírálja, hogy elindítható-e a program.
 2. A projekt vezetőjének át kell tekinteni a madárfaj esetén eddig alkalmazott összes hazai és külföldi kódot.
 3. Ki kell alakítani a kódrendszer tervét és azt egyeztetni a nemzetközi honlapon (www.cr-birding.be) található „faj-koordinátorral”, vagy ha ilyen nincs, akkor külön-külön a feltüntetett programokkal (nem lehet átfedő kód).
 4. Ha megvan a végleges kódrendszer, akkor ezt el kell küldeni a honlap üzemeltetőjének, hogy az megjelenhessen a honlapon, másolatban pedig a Madárgyűrűzési Központnak.
 5. Az éves madárgyűrűzési jelentésben meg kell adni a színes gyűrűk kódjait vagy kombinációját.
23. Külföldön magyar gyűrűvel való gyűrűzést csak a Madárgyűrűzési Központtal való egyeztetés után végezhet.
24. Külföldön történő gyűrűzésnél, megfogásnál is betartja a fenti előírásokat.

25. Madárgyűrűzési tevékenységet védett természeti területen csak a hatósági engedélyben megszabott feltételek betartásával végez.
26. A tárgyévi gyűrűfelhasználás és a Madárgyűrűzési Központ által a gyűrűzők számára történő gyűrűzési engedélykérés feltétele a Madárgyűrűzési Központ Működési Szabályzatában rögzített regisztrációs díj befizetése és ennek alapján a tárgyévre érvényes megállapodás megkötése a Madárgyűrűzési Központtal a Madárgyűrűzési Központ Működési Szabályzatának 1. sz. melléklete szerint.

II. A madárgyűrűző táborokra vonatkozó szabályok

1. A szakmai munka követelményeinek betartásáért és színvonaláért a mindenkori gyűrűzésvezető a felelős.
2. A jelentési kötelezettségekről a gyűrűt felvevő gyűrűző tagtárs gondoskodik.
3. A gyűrűzésvezető munkaidőben a tábort nem hagyhatja el.
4. A gyűrűzőnaplóban a mindenkori gyűrűzésvezető nevét fel kell tüntetni.
5. A mindenkori gyűrűzésvezető felelős az ellenőrzési időközök betartásáért, a madarak szakszerű kiszedéséért, tárolásáért, épségben való minél előbbi elengedéséért.
6. Az esetleges pusztulásokról feljegyzést kell készíteni a tábornaplóba vagy az elhullási és sérülési jegyzőkönyvbe.

III. Általános etikai irányelvek

1. Tilos szándékosan a befogott madár sérülését, pusztulását okozni.
2. Fogáskor és gyűrűzéskor (biometriai mérések, fotózás, oktatás-szemléltetés stb.) legfontosabb szempont a madár testi épségének megóvása.
3. A befogást követően a madarat a lehető leghamarabb, de legkésőbb 2 órán belül szabadon kell engedni, kivéve hitelesítendő faj kézre kerülése esetén – lásd I/13. pont –, illetve akkor, ha éjszakáztatni kell a madarat.
4. Csak azok az ismert és biztonságosan használható fogóeszközök és módszerek alkalmazhatóak, amelyeket a Madárgyűrűzést Felügyelő Bizottság elfogadott (3. melléklet).
5. A megfogáskor messzemenően biztosítani kell a madár fiókáinak, csapattársainak stb. épségét is.
6. A fogás nem járhat az élőhely (fészek, pihenőhely stb.) károsításával vagy tartós háborításával.
7. Befogott madár üzleti tevékenység tárgyát nem képezheti.
8. Fogóeszköz érvényes gyűrűzői megbízással nem rendelkező személynek önálló használatra nem adható át.
9. A gyűrűzés során a kívülállókat, érdeklődőket kulturáltan, udvariasan tájékoztatni kell a gyűrűzőmunkáról, annak természetvédelmi, tudományos jelentőségéről.
10. Zárt területen csak a tulajdonos (kezelő) előzetes engedélyével lehet gyűrűző tevékenységet folytatni.
11. A befogás csak a természetvédelmi jogszabályok és a hatósági engedélyekben megszabott előírások alapján történhet.
12. A csapatban járó, együtt befogott madarakat (különösen a barkóscinegét és az őszapót) együtt kell elengedni.
13. Fajok közötti hibridek befogásáról részletes dokumentációt kell küldeni a Madárgyűrűzési Központnak.
14. Hagyományosan díszmadárként tartott, hazánkban nem őshonos madárfajok befogott egyedét nem szabad elengedni, törekedni kell megfelelő elhelyezésükre.

1. melléklet

A digitális madárgyűrűzési jelentés formája.
(Microsoft Excel file esetén. Más adatbázistípusok ebből levezethetőek.)

Fájlnev Egyéni gyűrűzés esetén: gyűrűző neve_évszám.xls vagy(és) igazolványszám_évszám.xls
Projekt gyűrűzés esetén: projekt neve_évszám.xls

Az adattáblának minden tagolástól mentesnek, egységesnek kell lennie (egy táblában szerepelnek a gyűrűzések, visszafogások, illetve az egyéb, technikai adatok (selejt gyűrű stb.). Az adattáblán belül nem lehet cellaösszevonás, üresen hagyott sor, ismétlőjel, beszúrt megjegyzés. Mellőzni kell a színek és egyéb formai elemek használatát. Cellarácsok megjelenítése nem kötelező.

Adatmező	Adatmező leírás, megjegyzés	Köt. * Opc. **	Formátum	Változók	Példa
Fogástípus	Az adott rekordhoz tartozó típusválasztó: gyűrűzés, visszafogás, egyéb technikai rekord (hiányzó, selejt, elveszett gyűrű; ezekben az esetekben a többi adatmezőből csak a gyűrűszám és a gyűrűző (Igsz.) töltendő ki!)	K	szöveg	Gyűrűzés: F Visszafogás: R Selejt: S Hiány: H Elveszett: E	F
Gyűrűszám	Az adott gyűrű kódja/száma A gyűrűszámon belül a betűket nagybetűvel kell rögzíteni, a 0 nem helyettesíthető O betűvel! A gyűrűszámon belül nem lehet szóköz!	K	szöveg	Gyűrűszámok	A664501
Egyéb jelölés	A fémgyűrű mellett előforduló egyéb jelölések kódjai és számai	O	szöveg	Egyéb jelölések	
Faj	A madárfaj 6 betűs HURING kódja A kód végig nagybetűvel írandó, a kódon belül nem lehet szóköz!	K	szöveg	HURING kódok	SYLATR
Kor	A madár kora HURING kóddal megadva	K	szöveg	Pullus: P Fejlett: F 1y: 1 1+: 1+ 2y: 2 2+: 2+ stb.	1
Ivar	A madár ivara HURING kóddal megadva	O	szöveg	Hím: H Tojó: T	H
Fogás dátuma	A madár befogásának napja	K	dátum	év.hó.nap	2007.09.14
Időpont	A madár befogásának időpontja, egész órára kerekítve	K	szám***	0-24	17
Hely	A madár befogásának helye A legközelebbi helység vagy földrajzi egység neve	K	szöveg	Helynév	Ócsa
Koordináták	A Hely földrajzi koordinátái és a mérési módszer	O	1 vagy 2 adatmező szöveg vagy szám	Földrajzi koordináták	
Igsz.	A gyűrűzést végző személy azonosítása	K	szám	Regisztrációs szám ****	577
Vedlés	A tollazat vedlettségi állapota	O	szám	0-3	1
Kotlófolt	A kotlófolt állapotának kódja	O	szöveg	0-5,+	
Kondíció	A kondíció („zsír”) kódja	O	szám	0-8	1
Izomzat	A mellizomzat fejlettségének kódja	O	szám	0-3	2
Tömeg	A madár testtömege (gramm)	O	szám	testtömeg	19,7
Szárnyhossz	Szárnyhossz (maximális hossz) (mm)	O	szám	szárnyhossz	76
3. kézevező hossza	A 3. kézevező hossza (mm)	O	szám	3. kézevező hossza	59
Háló	Állandó ráfordítású mintavételezés esetén a hálóhely kódja	O	szöveg	hálóhely kódja	B1
Egyéb biometriai adatok	Újabb mező(k) beszúrásával megadható(ak) egyéb, rendszeresen mért biometriai adat(ok)	O	szám vagy szöveg		66 (beszúrt adatmező: Farokhossz)
Megjegyzés	Minden egyéb, a madár állapotára és fogás körülményeire vonatkozó lényeges megjegyzés (pl.: hívóhang használat, fészekalj méret, kivételesen felvett biometriai adatok stb.)	O	szöveg		

* **Köt.: kötelező (K):** az adott mező kitöltése minden esetben kötelező (kivéve S, H, E fogástípus esetén, amikor csak a gyűrűszám és a gyűrűző (Igsz.) töltendő ki!)

** **Opc.: opcionális (O):** akkor kell kitölteni, ha van adat

***: Az Ms. Excel időformátuma, valamint a kevert dátum-idő formátum kerülendő, az időpontot egész szám formátumban kell megadni!

****: regisztrációs szám (=igazolványszám). A madárgyűrűzési jelentésben nem használható a madárgyűrűzési bizonyítvány száma!

2. melléklet

Szakmai és Etikai Szabályzat I/13. pontja alapján hitelesítendő fajok listája
(forrás: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület – Nomenclator Bizottság).

Az MME NB által az alábbi, Magyarországon ritkán vagy csak alkalmilag megjelenő madárfajok előfordulási adatai hitelesítendőek

Jeges búvár (<i>Gavia immer</i>)	Szélesfarkú halfarkas (<i>Stercorarius pomarinus</i>)
Füles vöcsök (<i>Podiceps auritus</i>) ¹	Ékfarkú halfarkas (<i>Stercorarius parasiticus</i>)
Rózsás gödény (<i>Pelecanus onocrotalus</i>)	Nyíl-farkú halfarkas (<i>Stercorarius longicaudus</i>)
Borzas gödény (<i>Pelecanus crispus</i>)	Nagy halfarkas (<i>Stercorarius skua</i>)
Vörhenyes gödény (<i>Pelecanus rufescens</i>)	Halászsírály (<i>Larus ichthyaetus</i>)
Kínai üstökögém (<i>Ardeola bacchus</i>)	Prérisírály (<i>Larus pipixcan</i>)
Pásztorgém (<i>Bubulcus ibis</i>)	Fecskesírály (<i>Larus sabini</i>)
Zátonykócsag (<i>Egretta gularis</i>)	Vékonycsőrű sírály (<i>Larus genei</i>)
Afrikai marabu (<i>Leptoptilos crumeniferus</i>)	Gyűrűcsőrű sírály (<i>Larus delawarensis</i>)
Rózsás flamingó (<i>Phoenicopterus ruber</i>)	Ezüstsírály (<i>Larus argentatus</i>) ⁸
Kis flamingó (<i>Phoenicopterus minor</i>)	Sarki sírály (<i>Larus glaucooides</i>)
Kis hattyú (<i>Cygnus columbianus</i>)	Jeges sírály (<i>Larus hyperboreus</i>)
Énekes hattyú (<i>Cygnus cygnus</i>) ²	Dolmányos sírály (<i>Larus marinus</i>)
Rövidcsőrű lúd (<i>Anser brachyrhynchus</i>)	Csüllő (<i>Rissa tridactyla</i>)
Kis lilik (<i>Anser erythropus</i>) ³	Kacagócsér (<i>Gelochelidon nilotica</i>) ¹
Indiai lúd (<i>Anser indicus</i>)	Kenti csér (<i>Sterna sandvicensis</i>)
Kanadai lúd (<i>Branta canadensis</i>)	Sarki csér (<i>Sterna paradisaea</i>)
Örvös lúd (<i>Branta bernicla</i>)	Kis csér (<i>Sterna albifrons</i>) ⁷
Nílusi lúd (<i>Alopochen aegyptiacus</i>)	Alka (<i>Alca torda</i>)
Vörös ásólúd (<i>Tadorna ferruginea</i>)	Lunda (<i>Fratercula arctica</i>)
Zöldszárnyú réce (<i>Anas carolinensis</i>)	Barnahasú pusztaityúk (<i>Pterocles exustus</i>)
Márványos réce (<i>Marmaronetta angustirostris</i>)	Talpastyúk (<i>Syrhaptes paradoxus</i>)
Örvös réce (<i>Aythya collaris</i>)	Keleti gerle (<i>Streptopelia orientalis</i>)
Búbos réce (<i>Aythya affinis</i>)	Pettyes kakukk (<i>Clamator glandarius</i>)
Pehelyréce (<i>Somateria mollissima</i>) ⁴	Hóbagoly (<i>Nyctea scandiaca</i>)
Cífra pehelyréce (<i>Somateria spectabilis</i>)	Karvalybagoly (<i>Surnia ulula</i>)
Steller-pehelyréce (<i>Polysticta stelleri</i>)	Törpekuvuk (<i>Glaucidium passerinum</i>)
Csuklyás bukó (<i>Mergus cucullatus</i>)	Gatyáskuvuk (<i>Aegolius funereus</i>)
Halcsonfakú réce (<i>Oxyura leucocephala</i>)	Havasi sarlósfecske (<i>Apus melba</i>)
Kékcőrű réce (<i>Oxyura leucocephala</i>)	Halvány sarlósfecske (<i>Apus pallidus</i>)
Dögkeselyű (<i>Neophron percnopterus</i>)	Kalandrapacsirta (<i>Melanocorypha calandra</i>)
Fakó keselyű (<i>Gyps fulvus</i>)	Szikipacsirta (<i>Calandrella brachydactyla</i>) ¹⁰
Barátkeselyű (<i>Aegypius monachus</i>)	Havasi fülespacsirta (<i>Eremophila alpestris</i>) ¹¹
Fakó rétihéja (<i>Circus macrourus</i>) ⁵	Vörhenyes fecske (<i>Hirundo daurica</i>)
Kis héja (<i>Accipiter brevipes</i>) ⁶	Sarkantyús pityer (<i>Anthus richardi</i>)
Fekete sas (<i>Aquila clanga</i>)	Citrombillegető (<i>Motacilla citreola</i>)
Pusztai sas (<i>Aquila nipalensis</i>)	Pusztai hantmadár (<i>Oenanthe isabellina</i>)
Héjasas (<i>Hieraetus fasciatus</i>)	Apácahantmadár (<i>Oenanthe pleschanka</i>)
Fehérkarmú vércse (<i>Falco naumanni</i>)	Déli hantmadár (<i>Oenanthe hispanica</i>)
Eleonóra-sólyom (<i>Falco eleonorae</i>)	Sivatagi hantmadár (<i>Oenanthe deserti</i>)
Nyírfajd (<i>Tetrao tetrix</i>)	Naumann-rigó (<i>Turdus naumanni</i>)
Siketfajd (<i>Tetrao urogallus</i>)	Berki poszáta (<i>Cettia cetti</i>)
Kék fű (<i>Porphyrio porphyrio</i>)	Csíkosfejű nádiposzáta (<i>Acrocephalus paludicola</i>) ³
Pártásdaru (<i>Anthropoides virgo</i>)	Rozsdás nádiposzáta (<i>Acrocephalus agricola</i>)
Reznek (<i>Tetrax tetrax</i>)	Bajszos poszáta (<i>Sylvia cantillans</i>)
Feketeszárnyú székicsér (<i>Glareola nordmanni</i>)	Kucsmás poszáta (<i>Sylvia melanocephala</i>)
Ékfarkú lile (<i>Charadrius vociferus</i>)	Királyfűzike (<i>Phylloscopus proregulus</i>)
Sivatagi lile (<i>Charadrius leschenaultii</i>)	Vándorfűzike (<i>Phylloscopus inornatus</i>)
Amerikai pettyeslile (<i>Pluvialis dominica</i>)	Vastagszőrű fűzike (<i>Phylloscopus schwarzi</i>)
Ázsiai pettyeslile (<i>Pluvialis fulva</i>)	Barna fűzike (<i>Phylloscopus fuscatus</i>)
Tüskés bibic (<i>Hoplopterus spinosus</i>)	Bonelli-fűzike (<i>Phylloscopus bonelli</i>)
Lilebibic (<i>Chettusia gregaria</i>)	Vörösfejű gébics (<i>Lanius senator</i>)
Fehérfarkú lilebibic (<i>Chettusia leucura</i>)	Havasi csóka (<i>Pyrhacorax graculus</i>)
Kis partfutó (<i>Calidris pusilla</i>)	Havasi varjú (<i>Pyrhacorax pyrrhacorax</i>)
Bonaparte-partfutó (<i>Calidris fuscicollis</i>)	Havasipinty (<i>Montifringilla nivalis</i>)
Baird-partfutó (<i>Calidris bairdi</i>)	Szürke zezse (<i>Carduelis hornemanni</i>)
Vándorpartfutó (<i>Calidris melanotos</i>)	Szalagos kereszteszőrű (<i>Loxia leucoptera</i>)
Tengeri partfutó (<i>Calidris maritima</i>)	Karmazsinpirók (<i>Carpodacus erythrinus</i>)
Cankópartfutó (<i>Tryngites subruficollis</i>)	Rózsás pirók (<i>Carpodacus roseus</i>)
Hosszúcsőrű cankógoda (<i>Limnodromus scolopaceus</i>)	Nagy pirók (<i>Pinicola enucleator</i>)
Kis goda (<i>Limosa lapponica</i>) ⁷	Sarkantyús sármány (<i>Calcarius lapponicus</i>) ¹²
Vékonycsőrű póling (<i>Numenius tenuirostris</i>)	Fenyősármány (<i>Emberiza leucocephalos</i>)
Sárgalábú cankó (<i>Tringa flavipes</i>)	Sővénysármány (<i>Emberiza cirrus</i>) ¹³
Terekcankó (<i>Xenus cinereus</i>)	Kerti sármány (<i>Emberiza hortulana</i>) ¹⁴
Wilson-víztaposó (<i>Phalaropus tricolor</i>)	Törpesármány (<i>Emberiza pusilla</i>)
Lapocszőrű víztaposó (<i>Phalaropus fulicarius</i>)	Kucsmás sármány (<i>Emberiza melanocephala</i>)

¹ Kivéve a 2001. január 1. utáni adatok (azoknál csak az adat jelentendő).

² Kivéve az 1996. január 1. előtti és a 2004. december 31. utáni adatok (azoknál csak az adat jelentendő).

³ A Hortobágy régiója kivételével.

⁴ Kivéve a 2006. január 1. előtti adatok (azoknál csak az adat jelentendő).

⁵ Kivéve a 2005. január 1. utáni tiszántúli adatok, illetve a 2006. január 1. utáni a Duna vonalától keletre megfigyelt madarak adatai (azoknál csak az adat jelentendő). 2007. január 1-től a Dunától keletre történő megfigyelések közül a március 25. és április 25. valamint az augusztus 25. és szeptember 30. közé eső adatok mentesülnek a leíráskötelezettség alól.

⁶ Kivéve a régebbi ismert fészkelőhelyek (debreceni Nagyerdő) környékéről származó adatok 1975. december 31-ig, valamint a Békés megyei fészkelőhelyek környékén a fészkeléseket figyelemmel kísérő meghatározott személyek adatai 2005. december 31-ig.

⁷ Kivéve az 1987. január 1. utáni adatok (ezeknél csak az adat jelentendő).

⁸ Kivéve az 1998. január 1. előtti adatok (ebből az időből csak az adat jelentendő), 2007. január 1-től a Balaton területén történő megfigyelések a november 1. és február 28. közötti időszakban mentesülnek a leíráskötelezettség alól.

⁹ Kivéve az 1998. január 1. előtti adatok (ebből az időből csak az adat jelentendő).

¹⁰ Kivéve a 2006. január 1. előtti hortobágyi adatok, valamint a 2006. január 1. utáni az Újfehértó környékén a fészkeléseket figyelemmel kísérő személyek adatai.

¹¹ Kivéve az 1999. január 1. előtti adatok (azoknál csak az adat jelentendő).

¹² A Tiszántúl kivételével (onnan csak az adat jelentendő).

¹³ Kivéve a 2006. január 1. előtti Baranya megyei megfigyelések (azoknál csak az adat jelentendő).

¹⁴ Kivéve az 1996. január 1. előtti adatok (azoknál csak az adat jelentendő).

**Az MME Nomenclator Bizottság által az alábbi, Magyarországon ritkán
vagy csak alkalmilag megjelenő alfajok előfordulási adatai hitelesítendők**

Anser fabalis johanseni
Accipiter gentilis buteoides
Buteo buteo vulpinus típusú
Falco cherrug cherrug
Haematopus ostralegus ostralegus
Larus canus heinei
Larus fuscus heuglini
Larus fuscus graellsii
Larus fuscus intermedius
Tyto alba alba
Calandrella brachydactyla brachydactyla

Luscinia svecica svecica
Phylloscopus collybita tristis
Remiz pendulinus caspius
Lanius excubitor homeyeri
Garrulus glandarius albipectus
Corvus monedula spermologus
Corvus corone sardonius
Carduelis flammea cabaret
Plectrophenax nivalis vlasowae
Emberiza schoeniclus intermedia
Emberiza schoeniclus tschusii

**Az MME Nomenclator Bizottság által az alábbi,
Magyarországon ritkán, rendszeretlenül vagy csak egyes helyeken fészkelő madárfajok
költési adatai hitelesítendők**

(amennyiben egy faj három egymást követő évben bizonyítottan költ egy területen,
a jelentési kötelezettség az adott területre automatikusan megszűnik)

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*)
Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*)¹
Csörgő réce (*Anas crecca*)
Kerceréce (*Bucephala clangula*)
Nagy bukó (*Mergus merganser*)
Kékcserű réce (*Oxyura leucocephala*)
Vörös kánya (*Milvus milvus*)²
Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*)
Kis héja (*Accipiter brevipes*)³
Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*)⁴
Fehérkarmú vércse (*Falco naumanni*)
Vándorsólyom (*Falco peregrinus*)
Siketfajd (*Tetrao urogallus*)
Daru (*Grus grus*)
Reznek (*Tetrax tetrax*)

Feketeszárnyú székicsér (*Glareola nordmanni*)
Pajzsoscankó (*Philomachus pugnax*)
Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*)
Viharsirály (*Larus canus*)⁵
Sárgalábú sirály (*Larus cachinnans*)
Kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*)
Kis csér (*Sterna albifrons*)⁶
Törpekuvík (*Glaucidium passerinum*)
Gatyáskuvík (*Aegolius funereus*)
Szikipacsirta (*Calandrella brachydactyla*)⁴
Berki poszáta (*Cettia cetti*)
Csikosfejű nádiposzáta (*Acrocephalus paludicola*)⁴
Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*)⁹
Vörösfejű gébics (*Lanius senator*)
Sövénysármány (*Emberiza cirrus*)⁷
Kerti sármány (*Emberiza hortulana*)⁸

¹ Az *ad.* madarak leírása nem szükséges.

² A Dél-Dunántúl kivételével.

³ Az 1976. január 1. előtti és a 2006. január 1. előtti Békés megyei fészkelések kivételével.

⁴ A Hortobágy kivételével.

⁵ Kiskunlacháza környékének kivételével.

⁶ A Dráva kivételével.

⁷ A 2006. január 1. előtti mecseki és villányi-hegyeségi fészkelések kivételével.

⁸ Az 1996. január 1. előtti Baranya megyei fészkelések kivételével.

⁹ A 2006. utáni Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei fészkelések kivételével

**Az alábbi fajoknak csak az előfordulási adatait kell
az MME Nomenclator Bizottságnak jelenteni**

(részletes leírás nem kell, kivéve egyes fajoknál bizonyos területekről vagy időszakokból)

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*)¹
Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*)²
Kis lilik (*Anser erythropus*)³
Pehelyréce (*Somateria mollissima*)⁴
Fakó rétihéja (*Circus macrourus*)⁵
Sarki partfutó (*Calidris canutus*)⁶
Nagy sárszalonka (*Gallinago media*)
Kis goda (*Limosa lapponica*)⁷
Ezüstsirály (*Larus argentatus*)⁸

Kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*)¹
Kis csér (*Sterna albifrons*)⁷
Szikipacsirta (*Calandrella brachydactyla*)⁹
Havasi fülespacsirta (*Eremophila alpestris*)¹⁰
Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*)
Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*)¹¹
Sövénysármány (*Emberiza cirrus*)¹²
Kerti sármány (*Emberiza hortulana*)¹³

¹ Csak a 2001. január 1. utáni adatokra vonatkozik (a régebbiekről részletes jelentés kell).

² Csak az 1996. január 1. előtti és a 2004. december 31. utáni adatokra vonatkozik (a két időpont közötti adatokról részletes jelentés kell).

³ Csak a Hortobágy régiójára vonatkozik (más területekről részletes jelentés kell).

⁴ Csak a 2006. január 1. előtti adatokra vonatkozik (az újabbról részletes jelentés kell).

⁵ Csak a 2005. január 1. utáni tiszántúli, illetve a 2006. január 1. utáni a Duna vonalától keletre történt, valamint 2007. január 1. után a Dunától keletre eső nem a március 25. és április 25., valamint az augusztus 25. és szeptember 30. közötti időszakokra eső megfigyelésekre vonatkozik (más területekről vagy régebbi adatokról részletes jelentés kell).

⁶ Csak a 2006. január 1. előtti adatokra vonatkozik.

⁷ Csak az 1987. január 1. utáni adatokra vonatkozik (a régebbiekről részletes jelentés kell).

⁸ Csak az 1998. január 1. előtti adatokra vonatkozik (az újabbról részletes jelentés kell).

⁹ Csak a 2006. január 1. előtti Hortobágyi, valamint a 2006. január 1. utáni az Újfehértó környéki fészkeléseket figyelemmel kísérő személyek adataira vonatkozik (más időszakokból és területekről származó adatoknál részletes jelentés kell).

¹⁰ Csak az 1999. január 1. előtti adatokra vonatkozik (az újabbról részletes jelentés kell).

¹¹ Csak a Tiszántúltra vonatkozik (más területekről részletes jelentés kell).

¹² Csak a 2006. január 1. előtti Baranya megyei adatokra vonatkozik (más területekről és időszakokból részletes jelentés kell).

¹³ Csak az 1996. január 1. előtti adatokra vonatkozik (az újabbról részletes jelentés kell).

3. melléklet

Madárfogási módszerek a tudományos és természetvédelmi célú madárgyűrzéshez

Függönyháló

A hálóállásokat a növényzet lehető legkisebb károsításával kell kialakítani. Védett és fokozottan védett növényfajok termőhelyén tilos madárfogó eszközök oly módon történő felállítása, hogy az a védett és fokozottan védett növényfaj egyedeinek, illetve a termőhely károsításával járjon.

A háló felállításakor kellő körültekintéssel kell eljárni. Erős zavarásnak vagy veszélyforrásnak kitett helyen (pl. méhes közelében) kerülni kell a hálózást. Víz fölé csak úgy szabad hálót telepíteni (pl. az alsó vezérszínór alátámasztásával), hogy annak alsó zsebébe került madár se érje el a vizet.

Ha a madarak kiszedése nem folyamatosan történik, akkor óránként vagy az időjárásnak és egyéb körülményeknek megfelelően gyakrabban kell ellenőrizni a hálókat.

Erős, tartós esőben, havazásban, viharos erejű szélben a hálózást szüneteltetni kell. $-5\text{ }^{\circ}\text{C}$ alatt a hálók folyamatos ellenőrzéséről gondoskodni kell. $30\text{ }^{\circ}\text{C}$ felett közvetlen napfénynek kitett helyen a fogást szüneteltetni kell. A hálózás szüneteltetése során a hálókat olyan állapotba kell hozni, hogy a véletlen madárfogás veszélye ne álljon fenn (tartós szüneteltetés esetén az összetekert hálót középen kötéllel rögzíteni kell a spontán szétnyílás elkerülésére). Ha a fenti ellenőrzési rend valamilyen oknál fogva nem biztosítható, a hálókat fogásképtelenné kell tenni. Folyamatos hálózás esetén az első ellenőrzést a hajnali szürkület kezdetét követő egy órán belül, az utolsó ellenőrzést a teljes sötétség beálltát követő egy órán belül (lámpával) kell elvégezni.

Partimadarak fogására 30×30 mm-es szembőséget elérő hálót használni tilos.

Gyakorlatlan személy felügyelet nélkül nem szedhet madarat.

Ha a madarat – az időjárástól, az adott faj sajátosságaitól és egyéb körülményektől függően – 5-10 percen belül nem sikerül a hálóból kiszedni, akkor a hálózemek elvágása útján kell szabaddá tenni.

A hálót, amelyben még ki nem szedett madár van, megfeszíteni tilos!

A hálóba került minden gerinces állatot sértetlenül kell kiszedni, ha szükséges, a hálózemek átvágásával.

Amennyiben ragadozó emlős, guvat, szajkó stb. rendszeresen elpusztítja a madarakat, a természetvédelmi előírásoknak megfelelően el kell háritani e veszélyforrást. Ha ez nem oldható meg, a madárbefogást az adott helyen szüneteltetni kell.

A hálónak a befogott madarak biztonsága szempontjából megfelelő minőségűnek kell lennie (pl. előregedett, szakadozott hálók nem használhatók).

Ha a függönyhálók olyan élőhelyen állnak, ahol feltételezhető éjszaka is táplálkozó, mozgó fajok (sirályfélék, récefélék, szalonkafélék) beakadása, akkor a hálókat éjjel is legalább kétóránként ellenőrizni kell, vagy fogásképtelenné kell tenni őket.

A fészkelés időszakában jelentős zavaró hatást jelenthet a háló, hiszen a környezetében mozgó, fiókákat nevelő madarak – mivel nem tudják elkerülni – gyakran beleakadnak, ami a költéssikert hátrányosan befolyásolja. Ha a költési időszakban ugyanaz a kotlófoltos vagy táplálékot hordó egyed rövid idő alatt többször is megfogásra kerül egy adott hálóban, akkor azt a hálóállást meg kell szüntetni. A szigorú protokoll szerint működő CES (Constant Effort Sites – Állandó Ráfordítású Gyűrzés) program útmutatásait ajánlott figyelembe venni.

Varsa

A varsák méretét (magasság, szélesség, bebújónyílás) az adott területen várható legnagyobb faj méreteihez kell igazítani.

A varsa kialakításánál ügyelni kell arra, hogy ne legyenek olyan rések, hajlatok stb., ahová a (menekülni próbáló) madár beszorulhat.

Varsá(ka)t telepíteni csak olyan területen szabad, ahol a varsa alatt víz vagy többé-kevésbé szikkadt talaj van. Kerülni kell a varsaállítást híg, folyós iszapban, mert azt a madarak hamar „felverik” a tollazatukra, amely emiatt átázik, majd a sár rászáradhat. Ha csak ilyen helyre lehet állítani a varsát, akkor az állandó felügyeletet biztosítani kell.

Ha a fogást valamilyen okból fel kell függeszteni, akkor a varsákat fogásra alkalmatlanná kell tenni (a konstrukciónak ezt is lehetővé kell tennie).

A fogásra alkalmatlanná tett varsákat is ellenőrizni kell naponta legalább egy alkalommal.

A működő varsákat elegendő 2-3 óránként ellenőrizni, ha a folyamatos (akár távcsővel való) rálátás biztosított – célszerű eleve így telepíteni őket. Ellenkező esetben óránként körbe kell járni a kihelyezett varsákat.

Szélsőséges időjárás esetén a fogást fel kell függeszteni.

Holdfényes éjszakákon a madarak éjszaka is aktívak, ezért vagy éjszakai ellenőrzést is kell tartani, vagy a fogást felfüggeszteni (fogásképtelenné tenni a varsákat).

A sáros madarak tollát le kell öblíteni, a vizes (röpképtelen) madarakat meg kell szárítani (cserélt zsákban vagy erre alkalmas dobozban tartva).

Gondoskodni kell elegendő számú, min. 20 x 30 cm-es zsákról, mert a vizes és sáros zsákokat cserélni kell. Amennyiben ragadozómadár vagy emlős (menyét, hermelin) ismételtén zsákmányolni próbál a varsákból, be kell fogni, és a varsától kellő távolságban kell elengedni. Ha róka szokik rá a varsák fosztogatására, haladéktalanul gondoskodni kell a kilövéséről.

Csapóhálók (kandli, tarlóháló)

A fogóeszköz hatásterülete alatt a talajt minden a madár testi épségét veszélyeztető tárgytól meg kell tisztítani. Működését előzetesen mindig ellenőrizni kell.

Az elsütött állapotban levő fogóeszköz hálórészének annyira lazának kell lennie, hogy az alá kerülő madara(ka)t (különös tekintettel a tarlóhálóra) ne nyomja össze.

Az alkalmazott háló szembőségét a célfajoknak és a hálóanyag vastagságának figyelembe vételével szükséges kiválasztani.

Kandli

A kandli lecsapott állapotában legalább 30 x 30 cm méretű legyen.

Kandliba csalinak csak nem védett gerinctelen állatfaj egyede használható.

A kandliba került madár a földön helyezkedik el, ezért különösen kitett ragadozók támadásának vagy más veszélyforrásnak, melynek elhárítására fokozott figyelmet kell fordítani. A kandlit legalább egy óránként kell ellenőrizni, de szerencsésebb, ha a folyamatos rálátás biztosított.

A kihelyezett kandlit a gyűrűzését végző személy által jól érzékelhető jelzéssel kell ellátni a biztos megtalálás érdekében.

Bármilyen csapadék vagy fagy esetén a kandli használata tilos.

Tarlóháló

A háló biztonságosan fogó területét jól látható módon ki kell jelölni, ha ennek határán tartózkodik madár, ami a hálótól sérülést szenvedhet, a hálót elsütni tilos.

Több egyed megfogása esetén a fogott madarakat először lepedővel vagy más textíliával takarjuk le, és a szedést csak ezután kezdjük el, így azok a madarak sem törik magukat, amelyek nincsenek a kezünkben.

Ha több ember szedi a madarakat, az összehangolt, jól szervezett munka elengedhetetlen.

Egyszerre nagy mennyiségű madár fogására kell számítani, így a biztonságos elhelyezésről és gyűrűzésről gondoskodni kell (elegendő zsák, akasztók, emberek stb. álljon rendelkezésre)

Élesre állított hálót gyakorlott ember felügyelete nélkül hagyni tilos.

Kockaháló

A hálószemek nagysága 10 x 10 és 15 x 15 cm közötti lehet.

A kockaháló kihelyezésénél különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a fogóeszköz – esetleg a madár – ne kerülhessen illetéktelenek kezébe.

A kockahálót stabilan kell a talajhoz rögzíteni úgy, hogy – különösen sólyomalkatúak fogásakor – nagy sebességgel bevágódó madár esetén tompítsa a becsapódást, de ne emelkedjen a levegőbe. (Ennek érdekében célszerű a hálót megfelelő méretű nehezékekkel felszerelni.)

A kockahálót csak olyan helyen szabad felállítani, ahol a madár nem ütődik túl kemény, köves talajnak, illetve nem sárosodik, szennyeződik be.

Csaliállatként kizárólag nem védett faj egyede használható – az állatvédelmi jogszabályok befogás, szállítás, illetve használat közbeni mindenkori betartásával.

Fészkelési időben – külön hatósági kutatási engedély nélkül – a kockaháló használata tilos!

A kihelyezett hálókra rendszeresen rá kell nézni (akár távcsővel), de ez nem helyettesíti az ellenőrzést. A kockahálót legalább kétóránként, erős napsütésben óránként kell ellenőrizni! Eső esetén a csapdázást szüneteltetni kell.

Hurkos madárfogási módszerek (hurkozott „T” fa, kalitka stb.)

Bármilyen hurkos madárfogás esetén a fogóeszközt folyamatosan figyelni kell, és a madarat a megfogást követően azonnal ki kell szabadítani.

Csaliállatként (hurkozott kalitka) kizárólag nem védett faj egyede használható – az állatvédelmi jogszabályok befogás, szállítás, illetve használat közbeni mindenkori betartásával.

A kalitka súlyozásánál az adott területen várható legnagyobb méretű madár képességeit kell figyelembe venni.

Fészek- és odúcsapdák

A fészek- és odúcsapdák felhelyezése nem járhat a fészek, illetve odú károsodásával, valamint nem veszélyeztetheti a költés sikerességét.

A fészek- és odúcsapdát kizárólag folyamatos rálátás esetén szabad alkalmazni, a megfogott madarat haladéktalanul ki kell szabadítani.

„Helgoland” csapda

Kiépítése és működtetése kizárólag a Madárgyűrűzési Központtal és a Madárgyűrűzést Felügyelő Bizottsággal történt előzetes egyeztetés után lehetséges.

Hívóhang használata madárgyűrűzés céljából

Hívóhang segítségével történő befogás esetén kutatási tervet kell eljuttatni a Madárgyűrűzést Felügyelő Bizottsághoz a projekt kezdete előtt legalább egy hónappal. A Központ csak pozitív elbírálás esetén biztosít jelölőgyűrűt a projekteknek. A hívóhang használatának általános feltételei a 4. számú mellékletben olvashatóak.

4. melléklet

„HANGOZÁSI” PROTOKOLL

Bevezetés

A hívóhang használata a tudományos célú madárgyűrésben régóta ismert és alkalmazott módszer. A modern hanghordozók és fogóeszközök elterjedésével Magyarországon is egyre nagyobb teret hódít, elsősorban látványos eredményei és „újszerűsége” teszi vonzóvá.

A módszer rendkívül összetett, alkalmazhatósága sokrétű. E protokoll megalkotásával a hang használatának alternatív lehetőségeit és lehetséges veszélyeit kívántuk összegezni.

Jelen protokoll kifejezetten a hívóhang segítségével történő gyűrészi akciókra vonatkozik. Amennyiben egy adott területen a hangozáson túl egyéb gyűrészi tevékenység is zajlik, azok rövid ismertetése (hálók és hálóállások száma) is része kell legyen a kutatási kérelemnek.

A módszer jellegéből adódóan a protokollban számos új etikai szabály megalkotására került sor, ám természetesen ezeken túl minden esetben az Általános Etikai Szabályzatban foglaltak is betartandóak.

A módszer alkalmazása számos előnnyel járhat, amiket az alábbiakban foglalhatunk össze:

- Jellegéből adódóan újfajta adatok nyerhetők, melyek választ adhatnak régóta megválaszolatlan kérdésekre
- Hagyományos módszerekkel nehezen fogható fajok befogását segítheti
- „Fifikás módszer”: fajok, egyedek céltudatos befogását segítheti
- Biometria adatok gyűjtéséhez statisztikailag értékelhető mennyiség fogható
- Standard módon használható
- Esetenként nagy mennyiségű madár fogható

Ezen a ponton fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy hazánkban évente mintegy 180-200 ezer madárra kerül jelölőgyűrű. Ennek költségeit – Európában szinte egyedülálló módon – teljes mértékben a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM) és a Magyar Madárgyűrészi Központ fedezi. Az ésszerűtlen, kizárólag a tömeges befogásra irányuló gyűrészek ezen kiváltságos helyzetünket veszélyeztethetik. Statisztikailag értékelhető mennyiségek egyes fajokból már jelenleg is rendelkezésünkre állnak, más esetekben viszont a jelenleg évente fogott példányszám legalább tízszeresét vagy még többszörösét kellene elérni ahhoz, hogy statisztikailag megalapozott információhoz jussunk, ez pedig adott esetben a madárhangok alkalmazásával sem érhető el. Kutatási terveink megírásakor ne a befogott és meggyűrűzött madarak számának a növelése, hanem a gyűrészből származó adataink és információink használhatósága legyen az elsődleges szempont. Bár madarak átészakáztatása szükséges lehet, kerüljük az olyan projektek tervezését, ami nagy mennyiségben erre alapozná a befogást.

Részletes protokoll

1. A projekt címe

Tartalmazza a célfajt vagy fajcsoportot, és utaljon a programban megfogalmazott célokra.

2. A projekt jellege

A hívóhang segítségével történő befogott madarak mennyisége alapján 3 kategóriát különböztethetünk meg:

- **Kis mennyiségű madár befogására irányuló projektek**
- **Nagy mennyiségű madár befogására irányuló projektek**
- **Tömeges befogásra irányuló projektek**

Kis mennyiségű madár befogására irányuló projektek:

Olyan programok, ahol a várható napi fogási eredmény nem haladja meg az 50 egyedet.

Nagy mennyiségű madár befogására irányuló projektek:

Olyan programok, ahol a várható ellenőrzésenkénti fogási eredmény nem haladja meg a 100 egyedet.

Tömeges befogásra irányuló projektek:

Olyan programok, ahol a várható ellenőrzésenkénti fogási eredmény esetenként meghaladhatja a 100 egyedet. Például:

- Fecskék esti befogása (*H. rustica*, *R. riparia*)
- Poszáták hajnalban történő befogása
- Nádiposzáták hajnalban történő befogása

A módszer alkalmazásának időzítése alapján 2 fő kategóriát különböztetünk meg:

- **Hangozás költési időben**
 - Jellemzően kis mennyiségű madár befogására irányuló projektek
- **Hangozás vonulási időben**
 - Éjszakai vonulók hajnalban történő befogása
 - Nagy mennyiségű madár befogása
 - Kis mennyiségű madár befogása
 - Nappal vonulók befogása
 - Nagy mennyiségű madár befogása
 - Kis mennyiségű madár befogása
 - Éjszakai vonulók („behúzás”) befogása
 - Nagy mennyiségű madár befogása
 - Kis mennyiségű madár befogása

3. A kutatás célja

A célok megfogalmazásakor fontos szem előtt tartani, hogy a hívóhang használata bizonyos esetekben megváltoztathatja a madarak viselkedését, élőhelyválasztásukat. Minden esetben alaposan mérlegeljünk, hogy indokolt-e a hívóhang alkalmazása a feltett kérdés megválaszolására.

- A kutatás egy jól körülhatárolt, pontosan megnevezett projekt keretében történjen.
- A projekt megvalósításakor standard körülményeket kell biztosítani. A standard körülményektől csak a projekt egésze szempontjából indokolt esetben lehet eltérni, például esetenkénti mintavételi céllal.
- A cél faj(ok) megnevezése. Célfajnak azt a fajt tekintjük, aminek a hangját lejátsszuk.
- A cél fajjal kapcsolatban mire vagyunk kíváncsiak.
- A hívóhang használata az alábbi célok érdekében történhet:
 - Hívóhang nélkül nehezen fogható fajok befogásához
 - Egyes egyedek céltudatos befogása
 - Statisztikai mennyiségű biometriai adat gyűjtése az adott fajról
 - Nemzetközi projektekhez való csatlakozás
 - Ritkaságok jelenlétének meghatározása
 - Egyéb indok

4. Az adatok tudományos feldolgozása

Személyi garancia az adatok feldolgozására

Annak a személynek a megnevezése, aki a publikáció(ka)t koordinálja és azok megszületéséért felelősséget vállal.

A problémával kapcsolatos hazai és nemzetközi tapasztalatok

Az adott témában összegyűjtött irodalmi anyagok (amennyiben van ilyen) listája.

Alkalmazandó elemzési módszerek

Előreláthatóan milyen módszereket alkalmazunk a nyert adatok elemzéséhez, és ennek alkalmazásához milyen adatokra van szükség.

Mikorra várható a nyert adatok elemzése és publikációja

Ki kell jelölni egy időpontot, amikor a program befejezése után az adatok feldolgozása megtörténik. Célszerű a projekt első szakaszában a nyert adatok előzetes feldolgozása, mivel az módot adhat a munka folytatására, módosítására, esetleges befejezésére. Törekedni kell az eredmények minél szélesebb körű terjesztésére.

5. A kutatás időtartama

Pontosan megadva, hogy hány évre tervezzük a projektet, azaz mennyi időre kérjük az engedélyt. Egy adott éven belül milyen időpontok között tervezzük a projektet. Pl. július 10–október 1.

6. A kutatás személyi háttere

Meg kell nevezni egy személyt, aki a projekt koordinálásáért felel. A projektben résztvevő gyűrűzők megnevezése.

A személyi háttér, a projektben résztvevők száma a kutatás jellegétől függően eltérő módon alakulhat.

- *Kis egyedszámú madár befogására irányuló projektekben:*

Bizonyos esetekben a gyűrűző személy egyedül is végezheti a munkát, ám segítők jelenléte gyakran indokolt.

- *Nagy mennyiségű madár befogására irányuló projektekben:*

Alapelv, hogy a gyűrűzés folyamatosan történjen, emellett minden háló állandó kontroll alatt legyen.

- A madarak befogása relatív kisebb adagokban, de folyamatosan történik.
- Minimális létszám 1 gyakorlott gyűrűző, 1 gyakorlott adatrögzítő és hálóállásonként 1 gyakorlott szedő.

- *Tömeges befogására irányuló projektekben:*

Éjszakai vonulók hajnalban történő befogása: alapelv, hogy a gyűrűzés folyamatosan történjen, emellett minden háló állandó kontroll alatt legyen.

- A hajnali órákban egyszerre nagy mennyiségű, akár több száz madár befogására kell számítanunk.
- Ajánlott 2 gyűrűző jelenléte, de a projekt egy tapasztalt gyűrűző irányításával is megvalósítható.
- A szedők számát befolyásolhatja egyéb segítők jelenléte.
- Minimális létszám 1 gyakorlott gyűrűző, 1 gyakorlott adatrögzítő és hálóállásonként 2 gyakorlott szedő.
- A madarak gyűrűzésekor a „futószalag” szerű munkaszervezés nagy mértékben növelheti a munka hatékonyságát (adogató, gyűrűző, író, elengedő).

Éjszakai vonulók („behúzás”) befogása: alapelv, hogy a madarak kiszedése és biztonságos tárolása a befogás után a lehető legrövidebb idő alatt megtörténjen.

- Az esti órákban egyszerre nagy mennyiségű, akár több száz madár befogására kell számítanunk.
- Ajánlott 2 gyűrűző jelenléte, de a projekt egy tapasztalt gyűrűző irányításával is megvalósítható.
- Minimális létszám 1 gyakorlott gyűrűző, 1 gyakorlott író és hálóállásonként 2 gyakorlott szedő. A munkafázisok időbeli eltolódásából adódóan a gyűrűző és az író személy is elláthatja a szedő feladatait, de a biztonságos munkavégzéshez minimum 3 személy szükséges.
- A madarak gyűrűzésekor a „futószalagszerű” munkaszervezés nagy mértékben növelheti a munka hatékonyságát (adogató, gyűrűző, író, eltevő).

7. Kutatási terület leírása

A terület rövid jellemzése tartalmazza az élőhely-típus megnevezését, a védettségre történő utalásokat. A hálóhelyek bemutatásában fel kell tüntetni, hogy szárazföldön vagy vizes környezetben állnak a hálók. Ha a hálók vizes területen lesznek felállítva, akkor azt is jelezni kell, hogy szárazulaton, alacsony vízállásban, mély vízben, esetleg pallón tervezzük a hanggal történő befogást.

8. A kutatás infrastrukturális háttere

- *Kis egyedszámú madár befogására irányuló projektekben:*

Külön gyűrűzőhelyiség nem szükséges, de biztosítani kell a biztonságos és eredményes munka feltételeit.

- *Nagy mennyiségű madár befogására irányuló projektekben:*

A gyűrűző helyiség rövid bemutatása tartalmazza a helyiség jellegét (kőépület, faház, sátor stb.), méreteit, a hálóállástól való távolságát.

Nagy mennyiségű madár befogása esetén a hálóállások mellett kellő sűrűségben elhelyezett akasztók felállítása szükséges. Az akasztókra célszerű valamilyen fényvisszaverő jelzést felerősíteni, így az esti ellenőrzések alkalmával a fejlámpa fényében jól láthatóvá válnak.

A hálónál lévő akasztó lehet talajba, pallóra stb. rögzített szöges akasztó, vagy vízszintesen elhelyezett rúd. Ez utóbbit célszerű két villás ágra helyezni, így a madarakat a kiszedés után a rúddal együtt lehet a gyűrűzőhelyiségbe szállítani. A kézben történő szállításnál hangsúlyozottan ügyelni kell arra, hogy egyszerre ne vigyünk túl sok madarat, mert akár rövid ideig történő szállítás esetén is tömeges pusztulás következhet be. Figyelni kell arra, hogy a madarak biztonságos helyre történő szállítása folyamatosan történjen. A madarak tárolása és éjszakáztatása történhet magában a gyűrűzőhelyiségben.

Alapfeltétel, hogy 100 madár biztonságos tárolása megoldható legyen. A tömeges befogásra tervezett projektek helyszínén minimum 200 db (minimum 15 x 21 cm – AH terepnapló – méretű) madárzsák megléte szükséges.

Ha AH méretű madárzsákban tároljuk a madarakat, zsákonként 1 madár tartható.

Nappal történő gyűrűzőskor a gyűrűző helyiségben a madarakat úgy helyezzük el, hogy elengedésük a befogás sorrendjében történhessen (óránkénti külön csoportosítás). Ahol egyszerre több ellenőrzésnyi madár gyűlhet össze, ott több, egymástól jól elkülönült akasztósor megléte szükséges.

- *Tömeges befogásra irányuló projektekben:*

A gyűrűző helyiség rövid bemutatása tartalmazza a helyiség jellegét (kőépület, faház, sátor stb.), méreteit, a hálóállástól való távolságát.

Tömeges befogás esetén a hálóállások mellett kellő sűrűségben elhelyezett akasztók felállítása szükséges. Az akasztókra célszerű valamilyen fényvisszaverő jelzést felerősíteni, így az esti ellenőrzések alkalmával a fejlámpa fényében jól láthatóvá válnak.

A hálónál lévő akasztó lehet talajba, pallóra stb. rögzített szöges akasztó, vagy vízszintesen elhelyezett rúd. Ez utóbbit célszerű két villás ágra helyezni, így a madarakat a kiszedés után a rúddal együtt lehet a gyűrűző helyiségbe szállítani. A kézben történő szállításnál hangsúlyozottan ügyelni kell arra, hogy egyszerre ne vigyünk túl sok madarat, mert akár rövid ideig történő szállítás esetén is tömeges pusztulás következhet be. Figyelni kell arra, hogy a madarak biztonságos helyre történő szállítása folyamatosan történjen.

Nappal történő gyűrűzőskor a gyűrűző helyiségben a madarakat úgy helyezzük el, hogy elengedésük a befogás sorrendjében történhessen (óránkénti külön csoportosítás). Ahol egyszerre több ellenőrzésnyi madár gyűlhet össze, ott több, egymástól jól elkülönült akasztósor megléte szükséges.

A madarak tárolása és éjszakáztatása történhet magában a gyűrűző helyiségben.

Alapfeltétel, hogy 1000 madár biztonságos tárolása megoldható legyen. A tömeges befogásra tervezett projektek helyszínén minimum 500 db (minimum 15 x 21 cm – AH terepnapló – méretű) madárzsák megléte szükséges.

Ha AH méretű madárzsákban tároljuk a madarakat, zsákonként 1, fecskék esetében legfeljebb 2-3 madár tartható.

Ha ettől eltérő módon kívánjuk tárolni a madarakat, a tárolás módjáról pontos leírást kell készíteni.

Ha a madárzsákokat szögre akasztjuk, a tárolónak az alábbi feltételeknek kell eleget tennie:

- Éjszakáztatás esetén a fedettségről, nappali tárolás esetén az árnyékolási lehetőségről gondoskodni kell.
- Az akasztókat stabilan kell rögzíteni
- Az egymás felett elhelyezett akasztók egymástól olyan távolságra legyenek, hogy a felső zsák alja az alsó zsák szögét ne takarja el.
- A tárolónak predátoroktól mentesnek kell lennie

Egy szög legfeljebb 8 madár akasztható, amennyiben az alábbi feltételek teljesülnek:

- 2 szög távolsága minimum 5 cm kell legyen
- a tartófelület növelése érdekében a szögek vízszintes helyzetben legyenek
- a szögek hasznos hossza minimum 5 cm legyen

Éjszakázók („behúzás”) befogása esetén az elektromos áram és fejlámpák biztosítása alapfeltétel.

9. A kutatás módszere

Az Általános Etikai Szabályzatban foglaltakon túl ezen a ponton szükséges a tömeges befogás módszereit külön ismertetni.

Fecskék esti befogása:

Csak természetes éjszakázóhelyen (nádasban) történhet.

A hálóállás kialakításának szempontjából elsődleges a kényelmes és biztonságos madárszedés feltételeinek biztosítása. Mély vízben vagy süppedős iszapban történő hangozás tilos!

A hangot a késő délutáni órákban kapcsoljuk be, a sötétedést megelőzően legfeljebb 2 órával. Ha ennél korábbi időpontban történik a hang bekapcsolása (nappali befogás), feltétlenül gondoskodni kell a madarak legalább 2 órával a sötétedést megelőző elengedéséről. Ezt azért kell megtenni, mert a késő délutáni órákban a madarak még jelentős vonulási távot tehetnek meg, és az idő előtti éjszakáztatásuk ebben korlátozhatja őket.

Fokozott figyelemmel legyünk az időjárási körülményekre. Főként a nyári időszakban gyakori zivatarok okozhatnak problémát. Borult, esőre álló időben kerüljük a hívóhang használatát, és minden esetben legyünk arra is felkészültek, hogy néha minden előjel nélkül rövid idő alatt komoly záporok alakulhatnak ki. A hang bekapcsolása után az időjárás alakulását folyamatosan kísérjük figyelemmel.

Célszerű figyelemmel kísérni a behúzás folyamatát is, mert esetenként sötétedés előtt már leszáll a csapat a magnóhoz, így a madarak kiszedése a teljes sötétség beállta előtt megkezdődhet.

A madarak kiszedése után indokolt a hálóállás újbóli ellenőrzése, az esetlegesen (pl. baglyok által) megzavart madarak késői megakadása céljából.

Nagy mennyiségű madár esetén 1 embernek a sedés megkezdésekor végig kell mennie a teljes hálóálláson, és a fecskéken kívül minden madarat ki kell szednie, az elhúzódozó sedésből eredő balesetek elkerülése végett. Fontos az alsó zsebben lévő fecskéket is ilyenkor kiszedni, a háló esetleges megereszkedése, illetve a ragadozók okozta veszteségek elkerülése végett.

Hajnalban történő tömeges befogás:

Csak természetes élőhelyükön történhet (például: poszták esetében táplálékdús bokrosban, nádiposzták esetében nagyobb kiterjedésű nádas élőhelyen).

A hangozás nem befolyásolhatja a madarak vonulását, az éjszaka történő befogás nem megengedett.

Tekintettel, hogy éjszaka vonulókról van szó, egy rossz időpontban alkalmazott hangozás akár több 100 km-es lemaradást okozhat az adott éjszaka.

Ezen megfontolások alapján az éjszakai vonulók hangozása a következő módon történhet:

- A hangot legkorábban világosodás előtt 2 órával szabad bekapcsolni
- A hang bekapcsolásakor a hálóknak összetekert állapotban kel lenniük
- A hálók szétnyitása még sötétben, az első ellenőrzés előtt legfeljebb 1 órával történhet

A hálóállás kialakításának szempontjából elsődleges a kényelmes és biztonságos madárszedés feltételeinek biztosítása. Mély vízben, vagy süppedős iszapban történő hangozás tilos! A predátorok kártétele elleni megelőzésre különös gondot fordítsunk, praktikusán az alsó zsebek kellő magasságba történő felemelésével. Ezen felül indokolt élvefogó csapdák elhelyezése a hálóállások mellett. Ha a védelmi intézkedések ellenére is ismétlődő a predátor pusztítása, a tömeges befogásra irányuló projektet szüneteltetni kell.

A fent említett eljárás betartásával lehetőség van a kedvezőtlen időjárási körülmények okozta balesetek elkerülésére is. Amennyiben az időt kritikusan ítéljük (például: várható zivatar vagy zápor, vihar előjelei mutatkoznak), a hangfórást bekapcsolni tilos, vagy ha már korábban elkezdtük a befogást, azt meg kell szakítani!

Célszerű a fogás alakulását figyelemmel kísérni, és indokolt esetben a széthúzást követő rövid időn belül (esetenként akár ¼ órával) megkezdeni a sedést.

Célszerű továbbá a nagy tömegben fogott madarakat fajonként külön csoportokba szedni, a gyűrűzés meggyorsítása és a regisztráció megkönnyítése végett. A biometria adatok felvételére esetenként csak a célfajoknál kerül sor, ezért azok elkülönítése mindenképp indokolt a gyors és hatékony munkavégzés érdekében. A fajok elkülönült sedése történhet mobil akasztók, speciális nyakba akasztható madártartók, vagy kellő számú szedő segítségével. A madárszakokat tárolásra a hálóba helyezni tilos (a hálóból történő kiesés veszélyén túl azok megfeszítik a háló anyagát, és a hálóban lévő madár fulladását is okozhatják)!

A befogáshoz használt hálók

- *Kis egyedszámú madár befogására irányuló projektekben:*

Kutatási kérelemben fel kell tüntetni a hangozásnál használt hálók számát, méretét, valamint a hálóállások számát.

- *Nagy egyedszámú madár befogására irányuló projektekben:*

A működtetni kívánt hálóállások és hálók számát annak tudatában határozzuk meg, hogy relatív kis mennyiségű hálóval (5-10) is nagy mennyiségű madár befogására lehet számítani. Ellenőrzésenként esetenként 100 madár befogására kell számítanunk. A kutatási kérelemben fel kell tüntetni a hangozásnál használt hálók számát, méretét, valamint a hálóállások számát.

- *Tömeges befogásra irányuló projektekben:*

A működtetni kívánt hálóállások és hálók számát annak tudatában határozzuk meg, hogy relatív kis mennyiségű hálóval (5-10) is nagy mennyiségű madár befogására lehet számítani. Minden ilyen esetben több száz egyed biztonságos jelölésére kell felkészülnünk.

Kutatási kérelemben fel kell tüntetni a hangozásnál használt hálók számát, méretét, valamint a hálóállások számát.

A hálók alsó zsebének magasságát is úgy kell meghatározni, hogy a lehető legnagyobb mennyiségű madár befogása esetén (háló maximális fogási kapacitása) se közelítse meg a talajt vagy a vízfelszínt.

A nem kellően széthúzott hálók zsebmérete megnő, ami a tömegesen fogott madarak kiszédését megnehezítheti, és az alsó zseb is alacsonyabbra kerül.

A hálók megfelelően és biztonságosan történő kifeszítésére külön figyelmet kell szentelnünk.

Párás, nyirkos időben a jól megfeszített hálók is meglazulhatnak a nagy tömeg következtében, ami akár 20-30 cm-es ereszkedést is eredményezhet a háló középső részén.

Hangtechnikai háttér

A hang lejátszását többféle módon is megoldhatjuk. Minden esetben a hang háléhoz juttatása a cél. Eerre számos megoldás létezik, a hang minősége és megelőzési szempontból mindig a legmegfelelőbb megoldást kell választani.

- Lejátszók típusai:
 - Kazettás magnó
 - CD lejátszó
 - MP3 lejátszó
 - Egyéb hanglejátszó
- Energiaforrás szerint:
 - Elemmel működtetett
 - Akkumulátorról működtetett
 - Aggregátorról működtetett
 - Hálózati feszültségről működtetett
 - Egyéb
- Hangfalak:
 - Kisebb teljesítményű hangfalak
 - Nagy teljesítményű hangfalak
 - Hangágyúk
 - Egyéb hangszórók

Az áramforrás és a hálóállás távolságától függően 2 megoldást javasolunk:

1. 400-500 m-nél kisebb távolság esetén a hálózatról működtetett CD lejátszó, és a hozzá csatlakoztatott viszonylag kis ellenállású hangfalkábel egy viszonylag nagy teljesítményű hangszóróval, biztonságos és kényelmes üzemeltetést eredményez.
2. Nagyobb távolságokra egy hordozható szett összeállítását javasoljuk, amely egy autós CD lejátszóból, egy kisméretű, de viszonylag nagy teljesítményű akkumulátorból, valamint egy nagy teljesítményű hangszóróból áll. Az egésztest célszerű egy vízmentesen zárható műanyag ládában elhelyezni.

Figyelem!!!

A hálózati feszültség hosszabbítóval történő kivezetése a hálóálláshoz rendkívül balesetveszélyes!

A hangszórók számának és teljesítményének növelése nem feltétlen növeli a fogott madarak számát. Kis teljesítményű magnóval lejátszott hang esetén is tömeges befogásra lehet, és kell is számítanunk.

Lejátszott madárhangok

Minden lejátszani kívánt madárhangot és annak forrását (felvétel helye, valamint műsoros CD vagy műsoros kazetta esetében a kiadvány címe) fel kell tüntetni a kutatási projektben. A lejátszott madárhangoknak a kutatási célban megnevezett célfajokkal kapcsolatos kérdések megválaszolását kell segíteniük.

A hang használatának időtartama

Fontos, hogy a nap melyik időszakában játszunk le bizonyos hangokat, és eközben a hálók nyitott, vagy összehúzott állapotban vannak.

Erre vonatkozóan az egyes módszereknél leírtak az irányadók.

A kutatási kérelem tartalmazza a hangozás napi idejét és időtartamát. Ez a „-tól-ig” időintervallum nem feltétlen órában történő meghatározást, hanem adott esetben napszakhoz történő viszonyítást is jelenthet (pl. sötétedés előtt 2 órával).

Adminisztráció

A projekt során projekt-napló vezetése szükséges. Tábori körülmények között ez része lehet a tábornaplónak, de külön füzetben is történhet az adminisztráció.

A projekt-naplónak tartalmaznia kell:

- A hangozás dátuma és időpontja (-tól-ig)
- A lejátszott madárhangok (faj, hang típusa)
- A hálók száma és jellemzésük (számozásuk felesleges)
- A lejátszó berendezés jellemzése

Az adatbázisban és az éves madárgyűrűzési jelentésben minden madárnál fel kell tüntetni, hogy hívóhang segítségével történt a madár befogása.

A projekt jellegétől függően célszerű egy „testre szabott” terepnapló szerkesztése. Ennek legfőbb előnye a pontos dokumentáció mellett a projekt egységességének biztosítása.

Alapvetően 3 részből áll egy ilyen füzet:

- Főoldal: a projekt egészére jellemző általános érvényű adatok (térkép, élőhelytérkép, hangtechnika leírása...)
- Napi adatok oldalai: egy-egy akcióra jellemző adatok (dátum, időjárás, működtetett hálók száma, időpontok...)
- Gyűrűzési oldalak: kizárólag a gyűrűzésre vonatkozó adatok (gyűrűszám, dátum, faj, kor, ivar, biometria, gyűrűző...)

10. Mellékletek

1. A fentiekben nem kifejtett, de lényeges jellemzői a projektnek
2. Térképek (amennyiben szükségesnek ítéljük a program jellemzése szempontjából)
3. Terepnapló-minta (amennyiben nem egyezik az AH terepnaplóval)

Támpont a kutatási kérelmek megírásához

A kutatási kérelmeknek az alábbiakban vázolt információkat kell tartalmazniuk. Az egyes pontok kitöltését segítő magyarázatok és az Általános Etikai Szabályzat a fent ismertetett „Részletes protokoll” című részben található.

1. A projekt címe

2. A projekt jellege

A befogott madarak mennyisége alapján : *Kis mennyiségű madár befogására*
Nagy mennyiségű madár befogására
Tömeges befogásra irányuló a program

Időzítése alapján:

Költési, vagy vonulási időben zajlik.

Ha vonulási időben zajlik a hangozás, akkor a vonulás mely időszakát érinti:

Éjszaka vonulók hajnalban történő befogása

Nappal vonulók befogása

Éjszakai vonulók befogása

3. A kutatás célja

Mi(k) a céljaj(ok)?

Mire irányulnak kérdéseink?

A kutatásban mi indokolja a hívóhang használatát?

4. Az adatok tudományos feldolgozása

Személyi garancia az adatok feldolgozására

A problémával kapcsolatos hazai és nemzetközi tapasztalatok

Alkalmazandó elemzési módszerek

Mikorra várható a nyert adatok elemzése és publikációja

5. A kutatás időtartama

Hány évig folyik a kutatás?

Az év mely időszakában történik a hangozás?

6. A kutatás személyi háttere

A kutatásért felelős személy megnevezése

Gyűrűző(k) száma (hány gyűrűző jelenléte szükséges a munka elvégzéséhez)

Gyűrűző(k) megnevezése (azok nevei, akik a programban részt vesznek)

Szedő(k) minimális száma

Egyéb segítők száma

7. A kutatási terület leírása

Milyen élőhelyen történik a hangozás?

Hálók közvetlen környezetének jellemzése

8. A kutatás infrastrukturális háttere

A gyűrűzésre szolgáló helyiség rövid jellemzése

A madarak tárolására szolgáló hely jellemzése

Madárzsákok (egyéb tárolók) mérete, száma

9. A kutatás módszere

A befogáshoz használt hálók

A hálók száma

A hálók hossza

A hálóállások száma

A hálók szemmagysága

Milyen hangtechnikai eszközöket kíván használni?

Hangszórók teljesítménye

Hangszórók száma

Milyen hívóhangot kíván használni?

Milyen faj(ok) hangjait

Az adott faj(ok) mely hangjait kívánjuk lejátszani?

Hang használatának időtartama

A nap mely időszakában szól a hang?

Adminisztráció

Milyen adatok rögzítésére kerül sor a program során?

10. Mellékletek

Szakirodalmi utalások

Térképek

Terepnapló-minta